

Den tredje vägens misslyckande

Vi har kommit till en kritisk punkt på den tredje vägens ekonomiska politik. Endast en dämpad kostnadsutveckling kan bygga under den hittills framgångsrika politiken med hög sysselsättning och förbättrad externbalans och förhindra att vi tvingas in i en inflationistisk utveckling, med försämrade sysselsättning och sjunkande levnadsstandard som oundviklig konsekvens. Det skrev finansminister Kjell-Olof Feldt i årets budget.

Den så kallade Tredje Vägens politik har haft som mål att varaktigt få ner inflationstakten i Sverige till lika låga nivåer som våra konkurrentländer redan har. Den Tredje Vägen har byggt på antagandet, eller snarare påståendet, att socialdemokraterna i Sverige, till skillnad från andra länders regeringar, har förmågan att få ner inflationstakten utan att det leder till en kortfristig ökning i arbetslösheten.

Redan för ett år sedan, när Kjell-Olof Feldt inför jublande direktörer på Børs-sällskapet i Göteborg kommenterade förra årets budget uttalade han liknande varningar. Han utslöt där, som sig bör för varje finansminister, en ny devalvering. Men om vi misslyckas blir det, sade han, att gå samma trista väg som en del andra industrinationer, det vill säga hård åtstramningspolitik.

Den svenska oljeimporten har blivit väsentligt billigare genom att såväl oljepriser, räknat i dollar, som dollarkursen, har sjunkit kraftigt de senaste åren. Näringslivets Ekonomifakta har uppskattat att Sverige, om 1985 års oljepriser och dollarkurs hade gällt, nu hade fått betala ytterligare 19 miljarder kronor för en oförändrad mängd olja. Trots detta räknar Feldt med att våra affärer med utlan-

det kommer att visa ett underskott på hela 12 miljarder kr för 1988. Det är tusen miljoner i månaden. Utan lägre dollar och oljepris hade underskottet varit 31 miljarder kr eller över 2 500 miljoner kronor i månaden.

Kjell-Olof Feldt har i sina beräkningar utgått från det osannolika antagandet att timlönerna under 1988 bara skulle öka med fyra procent och att inflationen under 1988 skulle kunna sjunka till bara tre procent, mot mer än fem procent för 1987. Om löneökningarna 1988 och 1989 skulle bli ungefär lika stora som 1987, sju procent, blir inflationen 5–6 procent per år både 1988 och 1989. Underskottet i bytesbalansen växer då till över 20 miljarder under 1989.

Kärnan i den Tredje Vägens politik var att Sverige skulle kunna få ned inflationstakten till lika låga nivåer som länderna i vår omvärld, och det utan att behöva uppleva en motsvarande ökning i arbetslösheten under den tid som operationen genomfördes. Men inflationen i Sverige är fortfarande snabbare än i vår omvärld, enligt Statistiska Centralbyrån. Under 1987 steg priserna i Sverige med 5,2 procent, medan priserna hos våra åtta viktigaste handelspartners steg med bara drygt 4 procent.

Även i USA har inflationen börjat skjuta fart igen, delvis på grund av den fallande dollarkursen. Men hittills har ökningen varit måttlig, från 3,9 procent i juli till 4,5 procent i november. Japan och Västtyskland är de verkliga låginflationsländerna. Där ligger inflationen på mellan en halv och en procent.

Sverige och USA står inför likartade problem. Det gäller för båda länderna att komma till rätta med ett underskott i by-

tesbalansen som har sin rot i ett för litet inhemskt hushållssparande. Att spara är så högt i t ex Japan behöver inte bero på några österländska mysterier i det japanska samhället utan kan till stor del förklaras av frånvaron av en utbyggd folk- och tilläggs pensionering (ATP). Att spara för att inte lida nöd på sin ålderdom är ett utmärkt sparmotiv. Dylika handfasta sparmotiv har till stor del bortfallit i länder som USA och Sverige. I Sverige kan det, om inflationen inte är god, kanske vara lönsamt att spara till inköp av en ny bil, i stället för att köpa den på kredit. Om det nu inte blir billigare att ha den som leasad tjänstebil på företaget. Men sparande i syfte att köpa en bil är ju bara en (ehuru inte oviktig) periodisering av en konsumtionsutgift. För de pengarna kan man inte bygga ut produktionskapacitet eller bygga nya skolor.

Som den vice moderatledaren Lars Tobisson påpekat går vi, om inte hushållssparandet kraftigt förbättras, obönhörligt mot en socialiserad ekonomi, där kapitalbildningen hamnar i statens och politikernas hand. Med kännedom om statens och politikernas förmåga att motstå olika påtryckningsgrupper kan man dessutom då befara att kapitalbildningen, och därmed den ekonomiska tillväxten, kommer att bli mycket liten. Det vore trevligt men dock felaktigt att påstå att vi i dag med säkerhet vet om och i så fall hur en allmän, stor och bestående ökning av hushållssparandet skall kunna stimuleras fram. Detta förhållande gör dock inte uppgiften mindre utan större.

Finansminister Kjell-Olof Feldt gör i

sin budget ett oblygt försök att skylla regeringens misslyckande med att komma tillrätta med inflationen, grundvalen för regeringens ekonomiska politik, på arbetsmarknadens parter. Det är ett djärvt försök. Ända sedan socialdemokraterna återfick regeringsmakten 1982 har Kjell-Olof Feldt i varje budget sagt att nu skall inflationen äntligen ner, bara SAF och LO kommer överens om låga löneökningar. Men varje år har såväl löneökningar som prisökningar blivit större än vad finansministern räknat med. Tilltron till den trollformeln håller nu snabbt på att sjunka mot nollpunkten.

Den svenska devalveringen 1982, början till den Den Tredje Vägen, eller Devalveringsvägen som Nils-Eric Sandberg har kallat den, togs till ordentligt med 16 procent, ett år efter det att en av de borgerliga regeringarna hade devalverat för lite och för sent med tio procent. Sedan dess har den svenska kronan devalverats med ytterligare 10 procent, utan något annat beslut än beslutet att inte ändra dollarns vikt i den s k valutakorgen. Det är därför som lönekostnaderna i Sverige efter devalveringen 1982 har kunnat öka med 48 procent utan att den svenska industrin har slagits ut. Den dag den svenska löneökningstakten fortsätter oförminskat samtidigt som dollarn inte längre sjunker, utan kanske tvärtom stiger, står Sverige inför nästa kostnadskris. Det kanske blir samtidigt som en ny borgerlig regering skall gripa sig an med sin uppgift. Det finns därför all anledning att mana till besinning. Det avdukade bordet kan vara här igen, förr än vi anar.